

Het Zaartpark van 1900 tot nu

Historie, vogels en natuurkwaliteit

Ligging

Het Zaartpark is circa 15 hectare groot, het is gelegen in het zuidwestelijke deel van Breda.

Het wordt begrensd door de Julianalaan in het noorden, de Aa of Weerijns in het westen, de zuidelijke rondweg (de Graaf Engelbertlaan) in het zuiden en in het oostendoor de toekomstige nieuwe woonwijk Park Langendijk. Op dat laatstgenoemde terrein wordt nu het oude Amphiaziekenhuis Langendijk gesloopt, daarvoor Diaconessenhuis geheten.

Foto Jan Benoist

Historie

Vóór 1900 waren hier nog weiden, akkers en natte gronden, velden met sloten, en de Markbeek, die vanuit het Mastbos naar het noorden stroomde.

Later zijn een aantal sloten en stroompjes bij elkaar gevoegd, de Zwartkop ontstond. Weer later, circa 1993, is dit gebied op de schop gegaan. Door vijvers en waterpartijen is een natuurlijker park ontstaan, al deze waterpartijen stromen af en komen ter hoogte van de Jacob Catssingel in de Aa of Weerijns uit.

Van het Mastbos tot het centrum van Breda, (Gasthuisvelden) is het Zaartpark een belangrijke ecologische verbinding voor veel vogel- en diersoorten. Zeker met de begeleidende laaglandbeek als de Aa of Weerijns, met de groenzone langs de Turfvaart, en het Zwartbos in het zuiden. Er is ook samenhang met het Burgemeester van Sonsbeekpark (aangelegd in 1934). In 2004 is halverwege het Zaartpark in de Aa een vistrap gemaakt, een meander is verlegd, en mede daardoor is de migratie van diverse vissoorten garandeerd.

In de zuidelijkste punt is een heuvel gestapeld van schanskorven. Die zijn gevuld met kalksteen uit de Ardennen, niet bedoeld voor vogels maar voor kalkminnende planten. Vanaf de 'top' heb je een mooi uitzicht op het park en de omgeving.

In het noordelijke deel van het park ligt een van de oudste volkstuincomplexen van Breda, genaamd Plaswijk. Voor de vogels zijn hier meer hagen en struikbeplanting en meer geteeld 'voedsel' aanwezig.

Vogelwaarnemingen

Vanwege het meer natuurlijke ontwerp en beheer, al sinds circa 1993, zal het duidelijk zijn dat er andere vogelsoorten aanwezig zijn dan in een doorsneepark.

De afwisselende vegetaties van natte, vochtige, en droge delen bieden vele soorten een mooie leefomgeving. Diverse rietvegetaties en zeker de oevervegetaties langs de Aa, geven moerasvogelsoorten een zeer geschikt biotoop: Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Rietzanger, Waterhoen en zelfs Grote Canadese Gans.

De grotere wateroppervlakten zijn weer meer geschikt voor Wilde Eend, Meerkoet, Fuut en IJsvogel.

Dichte bosschages en inheemse struiken zijn er echter te weinig. Al zijn er in het zuidelijke deel van het Zaartpark wel weer meer dan in het noordelijke deel. Daardoor komen hier Zwartkop, Winterkoning, Merel, Houtduif en Vink voor. Er staan oude bomen (wilg, Paardenkastanje, populier, es en els), wat mogelijkheden schept voor Boomkruiper, Boomklover en Grote Bonte Specht.

Waarnemingen

waarnemingen	2E+07	2E+07	2E+07	1993	2005	2022
stadsvoegelexcursies				ter.kotter.kow	ter.kow	
Fuut	0	0		2		0
Blaauwe Reiger	0	0	0			
Grote Canadese Gans		0	0			0
Soepgans	0	0	0			?
Mijlgans		0				
Manderijneend	0					
Wilde Eend+Soepeend	0	0	0	38		0
Scholkster			0			
Waterhoen	0	0	0	7	9	0
Meerkoet	0	0	0	2		0
Kleine Mantelmeeuw		0	0			
Kokmeeuw		0	0			
Houtduif	0		0	6	7	0
Holenduif			0	2		0
Turkse Tortelduif			0	3	10	0
Grote Bonte Specht	0				1	0
Gierzwalw			0			
Roodborst	0		0	3	13	0
Winterkoning	0	0	0	8	13	0
Heggenus	0	0	0	12	9	0
Merel	0	0	0	23	14	0
Zaaglijster		0		1	6	?
Nachtgaal		0		1		
Zwartkop		0	0	9	8	0
Tuifluiter		0	0	1	3	?
Grasmus		0	0			?
Tijtsjaf		0	0	5	12	0
Fitis		0			5	0
Bosrietzanger		0	0	1		0
Kleine Karekiet		0	0		4	0
Rietzanger						?
Rietgors					1	0
Braamsluiper					1	
Spotvogel				7		
Bonte Vliegevangster					1	
Boomklover	0	0	0		2	0
Boomkruiper	0	0		1	5	0
Boerenzwalw		0	0			
Pimpelmeeuw	0	0	0	6	9	0
Koolmees	0	0	0	6	12	0
Staarthees				3	1	?
Matkop					1	
Gaai	0		0	1	2	0
Ekster	0	0	0	1	3	0
Zwarte Kraai	0	0	0	2	4	0
Kauw	0	0	0			
Halsbandparkiet						?
Spreeuw	0	0	0		6	0
Huismees	0	0	0		5	?
Groenling		0	0		3	0
Putter	0	0			1	0
Vink	0	0		3	7	0
AANTAL SOORTEN	25	32	30	26	31	30+8?
Opm. In 3 kolommen 0 betekent 'aanwezig, gezien of gehoord 1993 en 2005, is territorium houdend, zingende mannetjes 2022, aanwezig terr. ? is incidenteel aanwezig						

Figuur 1

Van een aantal stadsvoegelexcursies, gegeven van 7.00- tot ca 10.00 uur, zijn verslagen verschenen in ons Hupke. Van een drietal excursies heb ik de waarnemingen gebruikt voor figuur 1.

Tevens zijn in deze figuur de karteringsgegevens verwerkt uit 1993 en 2005, verzameld in het kader van de Vogels (houden) van Breda, Territoriumkartering 2002-2008.

Winterwaarnemingen

In de winterperiode nodigt het water diverse vogelsoorten uit in het park te verblijven. Kuifeend, Krakeend, Meerkoet, Waterhoen, Fuut, Blauwe Reiger. Sijsjes zijn vaak te horen en te zien bij de groepen elzen.

Kokmeeuw, Aalscholver, soms Zilvermeeuw en IJsvogel zijn in de wintermaanden hier aan te treffen.

Zelfs de Waterral wordt geregeld gehoord en gezien.

Een paar maanden geleden konden we zelfs een Kleine Bonte Specht, boven in de top van een dode wilg goed bekijken en beluisteren!

Bekijken we figuur 1 dan kunnen we constateren dat er soorten zijn verdwenen, in aantal achteruitgegaan, of nieuw zijn verschenen.

Vele oorzaken kunnen hieraan rol bij spelen: het Amphiaziekenhuis werd uitgebreid, de natuurlijke paden werden verhard, diverse dichtere bosschages verdwenen. Het park wordt drukker bezocht door het fietspad langs de Aa en veel hondenuitlaters met loslopende viervoeters.

Soorten als Spotvogel, Nachtegaal, en Holenduif zijn waarschijnlijk daardoor verdwenen.

Er zijn enkele nieuwkomers: Grote Canadese Gans (soms 'overlast' gevend maar vaak een prachtige natuurbeleving, vooral voor de kinderen), Bosrietzanger en Putter worden er vaker aangetroffen.

De Halsbandparkiet wordt de laatste jaren geregeld gehoord en gezien, zeker in het noordelijke deel; volkstuinten-voedsel en waarschijnlijk goede slaapmogelijkheden zijn daar aanwezig!

Het park biedt voedsel voor de in het voormalige zusterhuis De Meer van het te slopen ziekenhuis nog aanwezige huismussenkolonie!

Natuurtechnische aanbevelingen

Het park is niet zo groot qua oppervlakte, daardoor zijn de diverse biotopen soms net te klein om meer moerasvogelsoorten te kunnen huisvesten. Of het beheer is net te intensief om de vegetatie meer mogelijkheid te bieden om volwassen te worden. Een enkel territorium wordt dan ook maar aangetroffen (Bosrietzanger, Rietgors).

Aan de zijde van de Aa of Weerijds mogen de honden loslopen en op sommige plekken zelfs het water in. Het moet mogelijk zijn in het park honden verplicht aangelijnd te laten houden en in prullenbakken de ontlasting te laten deponeren! Dat is zeker van belang gezien de ontwikkeling van de nieuwe woonwijk aan de oostzijde. Misschien kan men de eerste meters het gras hoger laten groeien: (bloemenzone, honden houden niet zozeer van lang en lang nat gras).

Het lijkt wenselijk meer boomgroepen aan te planten, en struweel, waardoor dichtere beplanting ontstaat, en moeilijk te maaien delen onder boomgroepen aan te leggen. Hopelijk kunnen we de Huismus, de enige kolonie in de omgeving, vervangende broed- en schuilgelegenheid bieden.

Geraadpleegde literatuur

W.Veenhuizen, West Brabantse Vogelwerkgroep; Hupke nr. 146, herfst 2011: nr. 166, herfst 2016.

H.van der Sanden, Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.

P.van Iersel, A. van der Sanden, H. van der Sanden, W.Veenhuizen, 2009, Vogels (houden) van Breda, NPM Breda.

Anonymus, 2000; Elementenplan openbaar groen,

Deelplan ecologische groenstructuur beheerdocument.

Gemeente Breda Dienst Stadsbeheer.

Waarneming.nl, 2022, diverse waarnemingen geraadpleegd.

Willem Veenhuizen, juli 2022

Foto Jan Benoist